

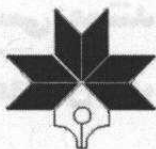
تصویر دانش

کتابخانه علمی مستند و آموزشی
برای معلمان و مروجان

سعید بهشتی

انتشارات نقش مهر

سرشناسه	بهشتی، سعید، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	تصویر دانش : فیلمنامه نویسی مستند و آموزشی برای معلمان و مروجان/سعید بهشتی.
مشخصات نشر	تهران: نقش مهر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۳۵ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۶۱۴۵-۸۶-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	۱۰۵۰۰۰ ریال: ۳-۸۶-۶۱۴۵-۹۷۸-۹۶۴
یادداشت	فیفا
موضوع	یادداشت
موضوع	فیلمنامه: ص. ۱۳۵.
موضوع	فیلمنامه نویسی
رده بندی کنگره	Motion picture authorship:
رده بندی دیویی	۱۳۹۷: ۶ت۹ب/۱۹۹۶PN
شماره کتابشناسی ملی	۸۰/۲۳: ۵۱۹۰۶۲۵

انتشارات نقش مهر

تصویر دانش

نویسنده: سعید بهشتی
ناشر: نقش مهر
شمارگان: ۱۰۰۰
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۱۴۵-۸۶-۳
قیمت: ۵۰۰ تومان

انتشارات نقش مهر

تهران- میدان جمهوری- خیابان جمهوری - بین خیابان اسکندری و خیابان باستان- کوچه محرابیان- پلاک ۲- واحد ۱
تلفن ۶۶۵۶۹۳۴۲-۰۹۹۰۴۸۰۶۵۵۹

کلیه حقوق مربوط به چاپ این اثر برای ناشر محفوظ می‌باشد

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۳	فصل ۱ سرگذشت فیلمنامه
۱۸	فصل ۲ روش نگارش فیلمنامه
۲۱	بخش های فیلمنامه
۲۲	قواعد فیلمنامه نویسی
۳۵	خلاصه فصل
۳۶	فصل ۳ کاربرد اصول درام در فیلمنامه نویسی
۳۹	اصول درام
۴۲	عناصر درام
۴۳	الف - شخصیت
۶۰	ب - ماجرا
۷۲	پ - موقعیت
۸۰	خلاصه فصل
۸۰	فصل ۴ از ایده تا متن
۸۲	مراحل نگارش فیلمنامه
۸۳	مرحله اول - یافتن ایده :

۸۵	مرحله دوم - نوشتن طرح یک صفحه ای :
۸۷	مرحله سوم - سیناپس:
۹۰	مرحله چهارم - نگارش فیلمنامه اصلی:
۹۰	مرحله پنجم - بازنویسی:
۹۲	مرحله ششم - فروش فیلمنامه و کمک به کارگردان:
۹۴	خلاصه فصل
۹۵	فصل ۵ نگارش فیلمنامه برای فیلم های مستند
۹۷	پرسش اول: فیلم مستند چیست؟
۹۸	پرسش دوم: فیلم مستند چگونه ساخته می شود؟
۱۰۰	پرسش سوم: انواع فیلم مستند کدامند؟
۱۰۴	پرسش چهارم: جایگاه فیلمنامه نویس در فیلم مستند کجاست؟
۱۰۵	پرسش پنجم: نگارش فیلمنامه مستند چه مراحل دارد؟
۱۱۴	چند توصیه تجربی در نگارش فیلم مستند
۱۱۵	خلاصه فصل
۱۱۷	فصل ۶ فیلمنامه های آموزشی - ترویجی
۱۱۹	نگارش فیلمنامه آموزشی
۱۲۱	فیلم و تکنولوژی آموزشی
۱۲۶	مزایا و محدودیت های فیلم در آموزش
۱۲۸	فیلم و فرایند تدریس
۱۳۰	خصوصیات یک فیلم آموزشی خوب
۱۳۱	فیلم ترویجی
۱۳۴	خلاصه فصل
۱۳۵	فهرست منابع

پیشگفتار

در میان هنرهای هفتگانه، هنر هفتم ویژگی‌های پیچیده‌تری دارد. یکی از مهمترین ویژگی‌های سینما، «هنر - صنعت» بودن آن است. سینما، علاوه بر دارا بودن جنبه‌های هنری، «صنعت» نیز محسوب می‌شود. فیلم باید مورد توجه بیننده قرار گیرد تا او راغب شود برای دیدن آن وجهی پردازد؛ از سوی دیگر، تولید فیلم فعالیتی پرهزینه است و کمتر کسی توان مالی آن را دارد که مانند یک نقاش، فقط برای دل خودش فیلم بسازد. پس فیلم خوب، در حلقه‌ی دل، فیلمی است که بتواند با جذب بیننده، هزینه‌های تولید خود را جبران کند.

دومین خصوصیت فیلم، گروهی است که تولید آن است. غیر از فیلم‌های آغازین سینما که تنها یک فیلمبردار داشت، امروزه تولید فیلم نیازمند همکاری گروهی از هنرمندان و متخصصان است که از آن جمله می‌توان به فیلم‌نامه‌نویس، کارگردان، فیلمبردار، هنرپیشه، نور پرداز، چهره پرداز، عکاس دکوراتور و... اشاره کرد. گرچه فیلم را اثری از کارگردان می‌دانند، اما کارگردان‌ها معترفند که بدون بهره‌گیری از کاری مجرب و هنرمند، قادر به تولید فیلم خوب نخواهند بود. اما کار گروهی به معنی وجود سلیقه‌های مختلف، مهارت‌های مختلف و اختلاف‌نظر نیز هست. هرچه اعضای گروه دارای مهارت بیشتری باشند، بهتر می‌توانند نظرات کارگردان را تأمین کنند و بدین ترتیب، به سلاسه‌ها عرصه‌ای برای خودنمایی پیدا نخواهند کرد. لذا می‌توان ادعا کرد فیلم خوب، فیلمی است که یکدست ساخته شده باشد. منظور از یکدست بودن، مشخصات فنی اعم از نورپردازی، بازیگری، نورپردازی، تدوین و غیره است.

سومین خصوصیت فیلم خوب، داشتن مضمون قوی و ماندگار است. فیلم خوب، مانند هر اثر هنری دیگر، باید در مخاطب اثری مثبت و ماندگار برجای بگذارد. فیلمی که دربیننده ایجاد هیجان کاذب، ترس و ناامیدی کند فیلم خوبی نیست؛ هرچند ظاهرش قوی و موثر باشد. فیلم باید زیبا، موثر و مفید باشد و ساخت چنین فیلمی با نگارش فیلمنامه‌ای خوب شروع می‌شود.

فیلمنامه پایه و اساس فیلم است. بدون فیلمنامه، فیلمی ساخته نخواهد شد. به بیان دیگر، فیلمنامه نقشه و راهنمای ساخت فیلم است و نگارش آن، مانند هر نقشه و راهنمایی، اصول و قواعدی دارد. رعایت این اصول و قواعد، فیلمنامه‌نویس و فیلمساز را به زبان مشترکی می‌رساند و آنها را قادر می‌سازد حس و مقصود خود را، به کمک این زبان مشترک، به یکدیگر بفهمانند. ضرب المثل معروفی در عالم سینما وجود دارد که می‌گوید: "از فیلمنامه خوب می‌توان فیلم بدی ساخت، ولی از یک فیلمنامه بد هرگز فیلم خوبی به دست نخواهد آمد."

پس به این سوال که «توانایی نوشتن فیلمنامه خوب»، هنری ذاتی است یا فنی آموختنی، پاسخ می‌دهیم. فیلمنامه‌نویس نیز، مانند سایر هنرمندان، نیازمند خمیرمایه‌های اولیه چون علاقه به نویسندگی و داشتن ذهنی خلاق و جست‌وجوگر است. اما داشتن خمیرمایه اولیه به تنهایی کافی نیست. باید این استعدادها را نهفته را شکوفا کرد و تعالی بخشید. پرورش این خمیرمایه‌های ذاتی نیاز به آموزش و پرورش (به کمک تمرین) دارد. پس فیلمنامه‌نویس هم فن است، زیرا اصول و قواعدی دارد که می‌توان آموخت، و هم هنر است؛ زیرا حلاقیات و استعدادهای ذاتی فرد در موفقیت وی نقش مهمی دارد.

نخستین قدم در راه فیلمنامه‌نویسی، دانستن اصول اولیه این کار است. به قول معروف، با دانستن عروض و قافیه کسی شاعر نمی‌شود. اما در شاعری باید عروض و قافیه را بداند. ما در این کتاب اصول اولیه فیلمنامه‌نویسی را به شما می‌کنیم. پیمودن بقیه راه یعنی مطالعه و تمرین، به عهده خود شماست. در اینجا لازم است از معلم فیلمنامه‌نویسی گرانقدرم جناب رامین حیدری فاروقی (که شاید به دلیل زبان و تعدد شاگردان، مرا به یاد نداشته باشند) و تمام عزیزانی که نویسنده را در نگارش این متن یاری فرموده‌اند تشکر کنم. امید است خوانندگان محترم به عیوب کتاب به دیده اغماض ننگرند و با تذکرات ارزشمند خود، بر نویسنده منت گذارند.

سعید بهشتی

بهار ۱۳۹۷

sbehesht@gmail.com

مقدمه

مرسوم است که برای سهولت بررسی پدیده ها، آنها را بر اساس خصوصیات مشترکشان به گروه هایی تقسیم و یا به اصطلاح "دسته بندی" می کنند. بدین ترتیب مطالعه پدیده هایی به ظاهر متفاوت، از راه بررسی مشخصات مشترک اعضای گروه یا دسته، آسان تر می شود. گرچه این دسته بندی ها قادر نیستند مشخصه تک تک پدیده ها را ارائه کنند ولی بدین گونه این دسته بندی های قراردادی، آموزش (یاد دادن و یادگیری) کاری مشکل و گاه غیرممکن خواهد بود.

در مورد فیلم نیز دسته بندی ای وجود دارد. ما، در این کتاب، فیلم ها را به چهار دسته داستانی، مستند، آموزشی و جری تقسیم می کنیم. معیارهای ما برای این دسته بندی عبارتند از: "هدف از تولید"، "روش تولید" و "امکان به کارگیری تخیل".

الف- هدف از تولید

معمولا فیلم ها به سه منظور به (هدف) ساخته می شوند:

۱- تفریح و سرگرمی، ۲- اطلاع رسانی و ۳- آموزش.

تفریح و سرگرمی، اصلی ترین هدف سینماست به طوری که اقتصاد این صنعت به استقبال تماشاگرانی وابسته است که می خواهند فارغ از هیاهو زندگی روزمره اوقات خوشی را در تارکخانه سینما سپری کنند.

دو هدف دیگر یعنی اطلاع رسانی و آموزشی، گرچه شبیه به هم می رسند، اما با هم متفاوتند. تفاوت اطلاع رسانی و آموزش در این است که در فرآیند اطلاع رسانی، فرستنده قصد تغییر رفتار در مخاطب را ندارد و پیام را فقط برای افزایش دانش گیرنده ارسال می کند. اما هدف از آموزش، ایجاد تغییر رفتار در مخاطب است. به عنوان مثال فیلمی از زلزله رودبار، فیلمی خبری است که هدف از آن اطلاع رسانی است. اما یک

فیلم با موضوع "مقابله با خطرات زلزله" یک فیلم آموزشی است زیرا هدف آن آموزش روش رفتار صحیح و مقابله با خطرات در هنگام زلزله است.

ب- روش تولید

معیار بعدی برای دسته بندی فیلم ها، روش تولید است. فیلم ها را از نظر روش تولید می توان به سه دسته تقسیم کرد:

فیلم های پیش ساخته: فیلم هایی هستند که موقعیت مورد نظر فیلمساز از قبل طراحی و ساخته می شود. به عبارت دیگر، در این فیلم ها همه چیز قبل از تولید، طراحی و آماده شده اند. در این روش صحنه ها، هنرپیشه ها، لباسها و امثالهم قبلاً (و بر اساس فیلمنامه) طراحی و آماده می شوند و سپس فیلمبرداری آغاز می شود. اکثر فیلم های داستانی - از نظر تولید - در این دسته قرار می گیرند.

فیلم های بی ساختار: رمیز گروه، فیلم هایی هستند که فیلمساز در طراحی موقعیت و رخداد های فیلم هیچ نقش ندارد و صرفاً به ثبت وقایع طبیعی روی فیلم می پردازد. اکثر فیلم های خبری به این روش تولید می شوند زیرا: "وقایع هرگز از قبل خبر نمی کنند." فیلم های نیمه ساختار: سومین دسته فیلم ها در حد وسط دو قطب بی ساختار و پیش ساختار قرار می گیرند. یعنی بخشی از فیلم پیش ساخته و بخش دیگری طبیعی و واقعی (بدون ساختار) است. فیلم های مستند، بیشتر از این طریق ساخته می شوند.

ب- به کارگیری تخیل

عنصر تخیل، عنصر دیگری است که انواع فیلم را از هم متمایز می کند. فیلم های داستانی و سرگرم کننده، تا حد زیادی جذابیت خود را مرهون استفاده زیاد از عنصر تخیل و نیز نمایش پدیده های تخیلی و غیر واقعی هستند. اما در فیلم های خبری و مستند، تخیل و پدیده های غیر واقعی جایی ندارند. در فیلم های آموزشی نیز تخیل تا آنجا که از واقعیت سرچشمه گرفته باشد و به تسهیل امر آموزش کمک کند، مجاز شمرده می شود.

جدول (۱) تفاوت فیلم های مختلف را از نظر هدف، روش تولید و به کارگیری عنصر تخیل نشان می دهد.

جدول ۱- انواع فیلم

نوع فیلم	هدف اصلی	هدف فرعی	روش ساخت	امکانات استفاده از تخیل
داستانی	تفریح و سرگرمی	آموزش	پیش ساختار	خیلی زیاد
خبری	ادغام سیاسی	آموزش	بی ساختار	خیلی کم
مستند	آموزش	تفریح و سرگرمی	نیمه ساختار	خیلی کم
آموزشی	آموزش	علاء آتی	پیش ساختار	زیاد

از آنجا که فیلم خبری دارای فیلمنامه نیست و در فصل های بعدی به شیوه نگارش فیلمنامه برای فیلم های داستانی، مستند و آموزشی خواهیم پرداخت.